

XBALO XA MALINGHENA XA KHAMPHANI

Xana i yini Leswintshwa?

- **28 Sunguti 2019 - Mixupulo ya Vufambisi eka Xibalo xa Malinghena xa Khamphani yi ta sindzisiwa.**

SARS yi ta sindzisa Mixupulo ya vufambisi ku sukela hi ti 28 Sunguti 2019. Mixupulo ya vufambisi yi ta sindzisiwa eka tikhamphani leti kumaka xikoxo xo hetelela xo rhumela ntlheriso. Hi ku ya hi Xiyenge xa 210 xa Nawu wa Vufambisi bya Xibalo wa 2011, nkanandzeleriso wa mayelana na nkarhumelo wa mitlheriso ya CIT leyi lavekaka wu nga fanela hi nxupulo, hi ndlela leyi landzelaka:

- Loko SARS yi enerisiwile hi leswaku nkanandzeleriso hi munhu lowu vuriwaka eka xiyengetsongo (2) wu kona, ku nga katsiwi nkanandzeleriso lowu vuriwaka eka xiyenge xa 213, SARS yi fanele yi sindzisa 'nxupulo' lowu faneleke hi ku ya hi Tafula leri nga eka xiyenge xa 211.
- Nkanandzeleriso i ntsandzeko wo landzelerisa xiboho lexi sindzisiweke hi kumbe ehansi ka Nawu wa xibalo naswona xi longoloxiwile eka xitiviso xa mani na mani lexi humesiweke hi Khomixinarana, handle ka:
 - ntsandzeko wo hakela xibalo hi ku ya hi nxupulo lowu ya ka hi phesenteji ehansi ka Xiphemu C; kumbe
 - nkanandzeleriso hi ku ya hi nxupulo wa mpimanyisohansi ehansi ka Kavanyisa ka 16.

Mixupulo yi xaxametiwa ku suka eka R250 ku ya eka R16 000 hi nhweti leyi nkanandzeleriso wu ya ka emahlweni, hi ku ya hi ndzahlekelo lowu hleleriweke wa khamphani kumbe malinghena leyi hakerisiwaka xibalo. Tikhamphani leti nga na mitlheriso ya CIT leyi kayiveleke ti komberwiwa ku rhumela mitlheriso ya tona eka SARS ku nga si fika Hukuri 2018 ku lulamisa nkanandzeleriso no sivela nsindziso wa mixupulo.

U komberwiwa ku tsundzuka leswaku swa boha leswaku tikhamphani leti tsarisiweke ti rhumela mitlheriso ya xibalo xa malinghena. Loko khamphani yi nga tirhi, ya ha laveka leswaku yi rhumela mitlheriso yin'wana na yin'wana leyi kayiveleke ku nga si fika 2018, ku sivela nsindziso wa nxupulo. Endlelo ra nsiyohandle hi 2018 ri hlamuseriwile eka [Xitiviso 600 xa 15 Khotavuxika 2018](#).

- **Nguva yo Fayila ya Xibalo xa Malinghena xa Khamphani (CIT): Micinco ya Nkoka leyi ta ka**

SARS yi le ku ngeniseni ka leswintshwa eka tisisiteme na tiphurosese leti fambisanaka na ku fayiliwa ka Mitlheriso ya Xibalo xa Malinghena xa Tikhamphani ku pfumelela micinco ya xinawu na mindlandlamuxo leyi antswisiweke leyi ya ka emahlweni.

- Ndlamdumuxo wa fomo ya sweswi ya ITR14 ku pfumelela micinco ya sweswi ya nawu
- Ncicano wa mixengetelo yin'wana yo hlawuleka leyi koxiweke khale
- Nsivo wa ITA34 hi Xitiviso lexintshwa xa Nhlelelo (ITA34C)
- Mindlandlamuxo eka mapapila hi mhaka yo thiywa hi vuntshwa ka ITA34 ku ya eka ITA34C na micinco ya nawu.

Eka lembe ra nhlelelo ra 2018, swilaveko swo fayila hi leswi landzelaka:

- Khamphani kumbe munhu un'wana na un'wana, loyi a nga mutshami loyi:-
 - a kumaka malinghena ya giroso yo tlula R1 000
 - a nga khoma tinhundzu leti durhaka ku tlula R1 000 kumbe a nga na swikweleti swo tlula R1 000 enkarihini wun'wana na wun'wana wa lembe ra nhlelelo ra 2018.
 - a kumeke mbuyelo wa xuma kumbe ndzahlekelo wa xuma wo tlula R1 000 ku suka eku lahliweni ka nhundzu leyi Xedulu ya Nhungu ya Nawu wa Xibalo xa Malinghena wu tirhaka eka yona, kumbe
 - a ri na malinghena leyi hakerisiwaka xibalo, ndzahlekelo lowu hleleriweke kumbe ndzahlekelo wa xuma lowu hleleriweke u fanele a rhumela ntlheriso.

U komberwiwa ku tsundzuka leswaku swa boha leswaku tikhamphani leti tsarisiweke ti rhumela mitlheriso ya xibalo xa malinghena. Loko khamphani yi nga tirhi, ya ha laveka ku rhumela mitlheriso yin'wana na yin'wana leyi kayiveleke ku nga si fika 2018, ku sivela nsindziso wa nxupulo.

- **7 Nyenyankulu 2018 - Nkarhi wa ntwelavusiwana wa xedulu yintshwa ya IT10B eka Tikhamphani leti Lawuriwaka eMatikwenimambe (CFC)**

Hi ti 26 Nyenyenyani 2018, Xedulu ya khale ya IT10B Adobe PDF yi siviwile hi xedulu leyintshwa leyi olovisiweke ya MS Excel [IT10B](#). IT10B. Xedulu leyintshwa yi kotisa vahakelaxibalo ku tivisa vuxokoxoko hinkwabyo bya CFC eka malembe

ya nhlelelo ya 2012 ku ya emahlweni eka xedulu yin'we leyi katsakanyiweke leyi nga hundziki mpimo wa ngeniso wa tifayili eka eFiling ya SARS.

Ku kota ku angarhela vahakelaxibalo lava nga lulamisava vuxokoxoko bya vona bya CFC khale eka xedeulu ya khale, SARS yi ta nyika vahakelaxibalo hinkwavo nkarhi wa ntwelavusiwana laha xedulu ya khale yi nga ta amukerwa tanihi dokhumente yo seketela leyi nga enawini eka mirhumelo hinkwayo ya ntlheriso wa xibalo xa malinghena ku nga si fika ti1 Khotavuxika 2018. Mpimo wo ngeniso tixedulu ta 10 to sungula tanihi tidokhumente to seketela eka ntlheriso wa xibalo xa malinghena, eka swiyimo leswi ku nga na tiCFC to tlula 10, wu tshama wu tirha mayelana na xedulu ya khale. Hambiswiritano, SARS yi kombela vahakelaxibalo lava nga si lulamisava vuxokoxoko bya vona bya CFC ku tirhisa xedulu leyi olovisiweke ya MS Excel [IT10B](#).

Ku sukela hi ti1 Khotavuxika vahakelaxibalo hinkwavo lava, kun'we na munhu un'wana na un'wana loyi a hlanganisiweke va khomile kwalomuya ka 10% wa timfanelo to nghenelela eka CFC yin'wana na yin'wana, va fanele wa tata vuxokoxoko bya CFC eka xedulu leyintshwa ya IT10B. Dokhumente yo seketela Xedulu leyintshwa ya [IT10B](#) yi fanele yi ngenisiwa tanihi mayelana na tiCFC ta mitlheriso ya xibalo xa malinghena leti rhumeriweke ku sukela hi ti1 Khotavuxika 2018 ku ya emahlweni.

- **26 Nyenyenyani 2018 - Mindlandlamuxo eka Ntlheriso wa Xibalo xa Malinghena eka Tikhamphani (ITR14)**

SARS yi simekile micinco yo hlaya eka Ntlheriso wa Xibalo xa Malinghena eka Tikhamphani hi ti 26 Nyenyenyani 2018. [Hlaya swo tala laha.](#)

Xana i yini Xibalo xa Malinghena xa Khamphani?

Xibalo xa MaliNghenaka xa Khamphani (CIT) i xibalo lexi sindzisiwaka eka tikhamphani leti nga vatshami eAfrika-Dzonga (ku nga lexi nga katsiwaka ehansi ka milawu ya, leyi fambisiwaka hi ku hetiseka, eRhiphabuliki, naswona lexi kumaka malinghena endzeni na le handle ka Rhiphabuliki. Tikhamphani leti nga ri ki vatshami leti tirhaka hi rhavi kumbe leti nga na muako wa nkarhi hinkwawo eRhiphabuliki ti boheka ku hakela xibalo eka malinghena hinkwayo ku suka eka xihlovo lexi nga kona laha Rhiphabuliki.

Xana i xa va mani?

CIT yi tirha (kambe yi nga siyi) eka tikhamphani leti landzelaka leti bohekaka ehansi ka Nawu wa Xibalo xa Malinghena, 1962 ku hakela xibalo eka malinghena leyi kumiweke hi kumbe ku hlengetiwa eka lembeximali:

- Tikhamphani ta vaaki leti longoloxiweke
- Tikhamphani ta vaaki leti nga longoloxiwangiki
- Tikhamphani ta Phurayivhete
- Tikhoporexini to Pfaleka
- Tikhooparethivhi
- Nhlanganelo wa Swikimi swa Vuvekisi
- Khoporexini ya Mabindzu Lamatsongo (s12E)
- Mihlangano ya Ndzawulo wa Vutshamo
- Tikhamphani ta Vun'winyi bya Tindlu
- Tikhamphani leti Tirheki
- Tikhamphani ta Vuvuyerisi bya Vaaki.

Xana ndzi fanele ku teka magoza wahi?

- **Titsariseli tanihi muhakelaxibalo**

Bindzu rin'wana na rin'wana ri fanele ku hakela xibalo, ehansi ka Nawu wa Xibalo xa Malinghena, 1962, ri fanele ri titsarisela na SARS tanihi muhakelaxibalo. U nga titsarisela kan'we eka mixaka hinkwayo yo hambanahambana ya xibalo hi ku tirhisa [sisteme ya vuxokoxoko bya mupfunwiwa](#).

Xitsundzuxo xa Nkoka: U fanele ku tiyisisa leswaku vuxokoxoko bya bindzu ra wena i bya sweswi u nga se rhumela ITR14 ya wena. Kutani endzela mina [ku endla leswaku vuxokoxoko bya bindzu ra byi va bya sweswi](#) ku kuma leswaku u endla njhani leswi.

- **Rhumela ntlheriso wa xibalo wa lembe**

Eka lembe ra 2018 ra nhlelelo, swilaveko swo fayila swi hi ndlela leyi landzelaka,

- Khamphani kumbe munhu un'wana na un'wana, loyi a nga mutshami loyi:-
 - a kumaka malinghena ya girosi yo tlula R1 000
 - a nga khoma tinhundzu leti durhaka ku tlula R1 000 kumbe a nga na swikweleti swo tlula R1 000 enkarhini wun'wana na wun'wana wa lembe ra nhlelelo ra 2018
 - a kumeke mbuyelo wa xuma kumbe ndzahlekelo wa xuma wo tlula R1 000 ku sika eku lahliweni ka nhundzu leyi Xedulu ya Nhungu ya Nawu wa Xibalo xa Malinghena wu tirhaka eka wona, kumbe
 - a ri na malinghena leyi hakerisiwaka xibalo, ndzahlekelo lowu hleleriweke kumbe ndzahlekelo wa xuma lowu hleleriweke u fanele a rhumela ntlheriso.

Mitlheriso yi nga rhumeriwa hi xitironiki hi ku tirhisa e-filing kumbe hi ku ya kunene [erhavini ra SARS](#) laha muhakelaxibalo a tsarisiwaka kona.

- **Rhumela mitlheriso ya xibalo xa nkarhinyana**

Ku engetelela eka mitlheriso ya lembe, khamphani yin'wana na yin'wana yi languteriwa ku rhumela mitlheriso ya xibalo xa nkarhinyana. Wun'we wa mitlheriso leyi yi laveka leswaku yi rhumeriwa eka tinhweti ta ntsevu ku sukela eku sunguleni ka lembe, na le ku heleni ka lembe ra vumbirhi, naswona yi fanele yi va yi ri na mpimanyiso wa ntsengo wa malinghena leyi hakerisiwaka xibalo leyi kumiweke kumbe leyi nga ta kumiwa eka nkarhi wolowo. Hakelo ya xibalo yi fanele ku heleketa ntlheriso. a Hakelo ya vunharhu "yo engetelela" yi fanele yi endliwa eka tinhweti ta ntsevu endzhaku ka mahelo ya lembe.

Xitsundzuxo xa Nkoka: Loko u rhumela ntlheriso wa wena u ta fanela ku nyiketa khodi ya SIC ya bindzu ra wena. Ku kuma khodi ya wena leyi faneleke u komberiwa ku [tlilika laha](#).

Xana CIT yi fanele ku hakeriwa rini?

Xibalo xa Nkarhinyana

- Hakelo yo sungula – eka tinhweti ta ntsevu ku sukela eku sunguleni ka lembe ra nhlelelo
- Hakelo ya vumbirhi – hi kumbe ku nga si fika siku ro hetelela ra lembe ra nhlelelo
- Hakelo ya vunharhu – eka tinhweti nkombo endzhaku ka lembe ra nhlelelo ra vahakelaxibalo leri helaka hi Nyenyenyani na tinhweti ta ntsevu endzhaku ka lembe ra nhlelelo eka swiyimo hinkwaswo.

Xibalo eka Nhlelelo

Hakelo ya xibalo eka xitiviso xa nhlelelo lexi humesisweke hi SARS yi fanele yi endliwa enkarhini lowu boxiweke eka xitiviso xexo.

Xibalo xa Malinghena xa khamphani xi hakeriwa eka mpimo wa 28%.

Xana CIT yi fanele ku hakeriwa njhani?

Tihakelo ti nga endliwa hi ku tirhisa mihlawulo leyi landzelaka:

- Ku banga eka inthanete
- Hundziso wa timali hi xielekitironiki
- Tihakelo ta le bangi
- [eFiling](#)
- Endlelo ra hakelo ra Swift (ri kumeke ntsena eka tihakelo ta le matikwenimambe)

Tsundzuka: U komberiwa ku langutisa eka xiletelo eka [Milawu ya SARS ya Mahakelelo](#) ku kuma vuxokoxoko byo tala eka maendlelo ya mahakelelo lawa ya nga laha henhla.

Ku fikelela pheji leri hi tindzimi to hambana tlilika eka tilinki leti nga laha hansi: